

CONTRIBUȚII GRECEȘTI LA ȘTIINȚA ANTICHITĂȚII

DE

D. M. PIPPIDI

Despre activitatea ostenitorilor greci în domeniul studiilor antichității se știe relativ puțin în țara noastră, și nu s-ar ști desigur nici atât fără rivna unor colaboratori ai acestei reviste, care — cînd și cînd — ne-au adus ecouri despre munca desfășurată în anii din urmă de colegii de la universitățile din Atena și Salonic. Cine n-a nesocotit fie și aceste modeste posibilități de informare a putut afla că (fără a mai vorbi de vechea și importanta Societate arheologică, a cărei activitate, pusă sub îndrumarea profesorului Anastasios Orlandos, e de toți cunoscută) există în Atena zilelor noastre cel puțin două asociații strîns înrudite prin țelurile lor cu Societatea de Studii clasice din România: o *Societate a filologilor greci* ('Εταιρεία 'Ελλήνων Φιλολόγων), ale cărei preocupări îmbrățișează limba și literatura națională în întreaga lor desfășurare istorică, și, de la o vreme, o *Societate a umanistilor greci* ('Ελληνική 'Ανθρωπιστική 'Εταιρεία), a cărei luare aminte se concentrează asupra literaturii și gândirii Greciei vechi, din al căror studiu urmărește să desprindă un mesaj valabil pentru vremea noastră.

Cum s-a arătat cu alt prilej, Societatea filologilor publică periodicul Πλάτων, ajuns de curînd la al XX-lea volum și care, pe lângă contribuții originale de la colaboratori greci și străini, cuprinde recenzii și cronici menite să informeze publicul grec despre activitatea filologilor clasici din alte țări ale lumii. Animatorul acestei grupări și, cît se poate judeca, principalul redactor al revistei e profesorul Panagiotis Georgountzos, pe care cu ani în urmă l-am putut saluta ca oaspe la colocviul de studii sud-est europene organizat la Sinaia de UNESCO.

Mai tînără și, poate, de aceea mai puțin bine cunoscută în țara noastră, Societatea greacă de studii umanistice, întemeiată în 1959 din inițiativa profesorului Constantin Vourveris, merită să ne rețină atenția deopotrivă prin scopurile pe care și le propune și prin mijloacele pe care le folosește. Cu privire la scopuri, precizez că Societatea se silește, în primul rînd, să pună în lumină valorile exemplare ale culturii grecești clasice, exprimate în literatură și artă; în al doilea rînd, să potențeze tradițiile umanistice în cultura greacă a zilelor noastre.

Pentru atingerea acestor țeluri, Societatea — care numără printre membrii ei nu numai filologi și specialiști ai studiilor antichității, ci și reprezentanți ai celor mai variate domenii de activitate — desfășoară o muncă susținută, organizînd sute de conferințe pe întreg întinsul Greciei, pe lîngă expoziții și spectacole de teatru antic. De altă parte, folosind mijloace materiale care trebuie să fie considerabile, face să apară un mare număr de publicații, unele de caracter propagandistic, altele de caracter științific.

Din prima categorie se pot aminti mai multe conferințe ale profesorului Vourveris, în grecește sau în alte limbi (*Umanismul grec în zilele noastre*, *Umanism și tehnică în viața modernă*,

Umanismul grec în concepția lui Werner Jaeger, Vechea Grece și noua cultură greacă, Platon și vremea noastră), alături de broșuri scrise de alți fruntași ai Societății (N. Louros, M. Bakouris, J. Xanthakis, A. Skiadas) sau de unii susținători ai ei străini, ca Albin Lesky ori Wolfgang Schadewaldt. În categoria a doua intră lucrări de mai mare întindere și însemnătate, alcătuind o adevărată „bibliotecă de studii și cercetări”, din care rețin în primul rînd două importante contribuții la istoria dramei atice: Styl. G. Kapsomenos, *Sophokles' Trachinierinnen und ihr Vorbild. Eine literarische und textkritische Untersuchung* (1963) și N. C. Hourmouziadis, *Production and Imagination in Euripides. Form and Function of the Scenic Space* (1965). Se adaugă lucrarea lui Aristoxenos Skiadas: *Homer im griechischen Epigramm* (1965) și, de același autor, o încercare asupra poeziei grecești funerare: *Ἐπὶ τούμῳ. Συμβολὴ εἰς τὴν ἐρμηνείαν τῶν ἐλληνικῶν ἐπιτυμβίων ἐμμέτρων ἐπιγραφῶν* (1967).

Cum era de așteptat, inițiatorul mișcării și elementul motor al Societății umaniste, prof. Vourveris, nu putea lipsi din lista contributorilor la această serie de studii, unde numele său apare alături de mai multe titluri răsunătoare. Din 1966 datează două volume închinete lui Platon (scriitorul preferat al autorului) în care se cercetează atitudinea filozofului față de barbari, pe de o parte, pe de alta față de Atena și de atenieni (Πλάτων καὶ Βάρβαροι și Πλάτων καὶ Ἀθήναι: pagini alese, precedate de introduceri și urmate de scurte comentarii); din anul următor, o impunătoare *Introducere în știința antichității și în filologia clasică* (Ἐισαγωγή εἰς τὴν ἀρχαιογνωσίαν καὶ τὴν κλασσικὴν φιλολογίαν), concepută ca o discuție teoretică a principalelor probleme puse de știința antichității, la care se adaugă o vastă bibliografie (nu mai puțin de 250 pagini de titluri!) referitoare, într-o primă parte, la domeniile de cercetare, iar în partea a doua la scriitorii greci și latini.

Firește, n-ar fi greu să-i obiectăm autorului fie unele lacune de informație (care bibliografie nu le are?), fie un inevitabil arbitrar în alegerea lucrărilor recomandate sau o oarecare disproporție între capitolele rezervate culturii grecești și cele închinete culturii latine. Pînă și această din urmă trăsătură se explică însă prin orientarea mai mult literară a *Introducerii* și prin destinația ei didactică, într-o țară care se întimplă să fie tocmai Grecia. Să ne bucurăm, mai curînd, de faptul că studenții profesorului Vourveris au la îndemînă un instrument de lucru atît de prețios și să-l felicităm pe autor pentru o rivnă în serviciul învățămîntului pe care vîrsla nu pare s-o fi atins cituși de puțin.

Ceva din acest entuziasm de dascăl, ca și din zelul de conferențiar și de propagandist al ideilor umaniste, în Grecia și pe peste hotare, se răsfrînge în volumul *Κλασσικὴ παιδεία καὶ ζώη*, care grupează nu mai puțin de 28 „scrieri mărunte” ale lui Const. Vourveris, reeditate la împlinirea a 50 de ani de muncă la catedră. Articolele și conferințele sînt rînduite în două mari capitole: *Πλατωνικά καὶ ἄλλα* (pe lingă autorul *Banchetului*, Aristotel și Sofocle) și *Prezența Greciei: Ἑλλάδος παρουσία*, — interpretări și expuneri despre valorile permanente ale culturii eline și contribuția acesteia la elaborarea unui umanism al vremii noastre.

Tot în legătură cu vrednicia didactică a lui Const. Vourveris, se cuvine amintit aci și volumul omagial închinat învățătorului lor, la împlinirea vîrstei de 65 de ani, de cîțiva foști elevi ai Universității din Atena, astăzi la rîndul lor profesori și cercetători. Culegerea se intitulează: *Χάρης Κονσταντίνῳ Ι. Βουρβέρη. Ἀφιέρωμα τῶν μαθητῶν του ἐπὶ τῇ ἐξηκονταπενταετηρίδι τοῦ βίου αὐτοῦ* (Atena, 1964) și stringe laolaltă o seamă de studii al căror conținut mă mulțumesc să-l arăt pe scurt: Aristoxenos Skiadas, *Γλυκὸς βλοτος — Μειλίχιος αἰῶν*, (cercetări asupra celor mai vechi lirici, de la Arhiloh la Safo); Dem. Koutsogiannopoulos' *Ξενοφάνης ὁ Κολοφόνιος καὶ ἡ συμβολὴ του εἰς τὴν ἀρχαίαν λογικὴν* (contribuția lui Xenofan la dezvoltarea logicii în antichitate); Athanasios Kambylis, *Anredeformen bei Pindar* (studiul cu mult cel mai lung din volum: probabil o disertație de doctorat); E. Moutsopoulos, *La philosophie de la musique et le théâtre d'Aristophane* (continuarea unei serii de articole în care aceeași problemă a fost studiată, pe rînd, la Eschil, Sofocle și Euripide); K. Mihailidis, *Τὸ πρόβλημα τοῦ καθέκαστου στὸν Ἀριστοτέλη* (autorul folosește ceva din literatura modernă

asupra subiectului, dar nu pare a cunoaște lucrarea regretatului Dan Bădărău, *L'individuel chez Aristote*; Christina Dedoussi, *Menandrea* (emendații la mai multe comedii și fragmente); An. A. Anastassiou : *Eine σύγκρισις von Demosthenes und Thukydides bei Dionysius von Halikarnass*; A. Papanikolaou, *Chariton und Xenophon von Ephesos* (problema raporturilor dintre cei doi romancierii); N. A. Livadaras, *Pour la réédition de l'Ολκουμένης περιήγησις de Denys le Périégète* (manuscrite identificate de autor în diferite biblioteci din Europa și Statele Unite, necunoscute lui A. Müller, editorul lui Dionysios în GGM II); M. Naoumidis, *'Ο Pap. Oxyrh. 1801 καὶ ὁ Θέων* (fragment papiriaceu al unui lexicograf identificat de autor cu gramaticul Theon); A. Stasinopoulou-Skiada, *Πορφυρίου 'Περὶ τοῦ ἐν 'Οδυσσεΐα τῶν νυμφῶν ἄντρου* (interpretarea alegorică a lui Homer la Porphyrios); L. Benakis, *Doxographische Angaben über die Vorsokratiker im unedierten Kommentar von 'Physik' des Aristoteles von Michael Psellos* (observații necunoscute ale scriitorului bizantin la Heraclit, Empedocle, Democrit, Anaxagoras, Hippias); Maria Mentzou, *Σημασιολογικά τῆς λέξης 'ξένος' σὲ ἐκκλησιαστικά κείμενα*; E. A. Zahariadou, *'ὁσιος Λεόντιος ὁ νέος ὁ Διονυσιαῖτης*; Karin Kambylis, *Zu Kellers „Fähnlein der sieben Aufrechten“*; Sp. Kyriazopoulos, *Τὸ μέγιστον μάθημα*.

Ultimele contribuții depășesc sensibil limitele antichității și preocupările obișnuite ale sărbătoritului. Le menționez, totuși, pentru a da o imagine fidelă despre cuprinsul unui volum omagial cît se poate de interesant, la întocmirea căruia par să se fi asociat cîțiva din cei mai înzestrați și mai activi reprezentanți ai tinerei generații de filologi și de istorici ai filozofiei din Grecia contemporană.